

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ДИПЛОМНА РОБОТА

бакалавра

з теми: **«РОЗВИТОК ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ
ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ»**

Здобувача 4 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Т1-В20 групи
спеціальності: 242 Туризм
за освітньо-професійною програмою «Туризм»
денної форми навчання
Анни СКРИПНИК

Керівник: кандидат історичних наук,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної
справи
Богдана ОПРЯ

Рецензент: кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії
Іван БОРОВЕЦЬ

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1. Визначення сутності екстремального туризму та його розвиток.....	7
1.2. Тенденції розвитку екстремальних видів туризму в світі.	11
1.3. Історичні етапи розвитку екстремального туризму	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ... ..	25
2.1. Загальна характеристика екстремального туризму в Україні	25
2.2. Загальна характеристика екстремального туризму в країнах Європи	34
2.3. Аналіз основних центрів екстремального туризму.....	42
РОЗДІЛ 3 .ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ	49
3.1. Сучасний стан та тенденції розвитку екстремального туризму в Україні.	49
3.2. Сучасний стан та тенденції розвитку екстремального туризму в країнах Європи	53
3.3. Шляхи удосконалення організації екстремальних турів в Україні та країнах Європи	60
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	72
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена зростанням популярності активного відпочинку та пригодницьких подорожей серед туристів різних вікових категорій. З кожним роком все більше людей прагнуть випробувати свої сили в екстремальних умовах, що стимулює розвиток відповідної інфраструктури та створення нових туристичних продуктів. Це явище є важливим не тільки для задоволення зростаючого попиту, але й для економічного розвитку регіонів, де такі види туризму стають потужним джерелом доходів і створення робочих місць.

Україна, маючи унікальні природні ресурси, зокрема Карпати, Кримські гори, річки та озера, має великий потенціал для розвитку екстремального туризму. Однак, цей потенціал ще не використаний повною мірою. Дослідження цієї теми допомагає виявити основні перешкоди та можливості для розвитку цієї сфери, такі як питання безпеки, відсутність належної інфраструктури та підготовленого персоналу. Аналіз досвіду європейських країн, де екстремальний туризм вже став розвиненою галуззю, може сприяти адаптації успішних практик і стратегій в Україні.

На міжнародному рівні екстремальний туризм також відіграє важливу роль у формуванні іміджу країни, залученні іноземних туристів та зміцненні міжкультурних зв'язків. В умовах глобалізації та зростання мобільності населення, конкурентоспроможність туристичних дестинацій значною мірою залежить від їх здатності пропонувати унікальні та захоплюючі види відпочинку. Тому дослідження розвитку екстремального туризму в Україні та країнах Європи є актуальним і важливим, оскільки воно спрямоване на виявлення шляхів підвищення привабливості туристичних продуктів і створення безпечних умов для туристів, що сприятиме сталому розвитку туристичної галузі в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростаючу увагу до екстремальних видів туризму як в

Україні, так і в країнах Європи. У численних наукових роботах досліджуються різноманітні аспекти цього явища, включаючи економічний вплив, соціальні та культурні ефекти, а також питання безпеки і регулювання. Наприклад, в Україні дослідження зосереджуються на потенціалі Карпатського регіону та Криму для розвитку активних видів відпочинку, тоді як європейські публікації часто розглядають досвід успішної інтеграції екстремального туризму в економіку регіонів, таких як Альпи чи Скандинавські країни. Значна увага приділяється також аналізу потреб і мотивацій туристів, що вибирають екстремальні види активності, а також оцінці екологічних ризиків і стратегій їхнього мінімізації. Важливим аспектом є вивчення впливу інноваційних технологій на розвиток галузі, зокрема в контексті безпеки та маркетингу. Сучасні дослідження акцентують увагу на необхідності створення комплексних програм і стратегій розвитку екстремального туризму, що включають співпрацю державних і приватних структур, вдосконалення інфраструктури та підвищення кваліфікації персоналу.

Метою роботи є дослідження розвитку екстремальних видів туризму в Україні та країнах Європи.

Сформульована мета передбачає виконання наступних завдань:

- визначити сутність екстремального туризму та його розвиток;
- встановити тенденції розвитку екстремальних видів туризму у світі;
- виявити особливості інфраструктури та безпеки в екстремальному туризмі;
- охарактеризувати туристичний потенціал екстремального туризму в Україні та країнах Європи;
- проаналізувати основні центри екстремального туризму;
- оцінити сучасний стан та тенденції розвитку туризму в Україні та країнах Європи;
- розробити шляхи удосконалення організації екстремальних турів в Україні та країнах Європи.

Об'єктом дослідження – є екстремальний туризм та його види.

Предметом дослідження – є розвиток екстремальних видів туризму в Україні та країнах Європи.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі були використані такі методи дослідження: хронологічний – при дослідженні поглядів науковців щодо трактування сутності екстремального туризму; графічно-аналітичний метод – для наочної ілюстрації досліджуваних екстремальних видів; класифікації – для систематизації ознак об'єкта дослідження; порівняльного аналізу – при дослідженні розвитку екстремального туризму в Україні та країнах Європи; системного підходу – при розробленні заходів удосконалення організації екстремальних турів в Україні та країнах Європи.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці, статистичні дані, аналітичні звіти та дослідження, які висвітлюють сучасні тенденції та особливості розвитку екстремального туризму. Використані матеріали включають державні статистичні відомості, публікації в спеціалізованих журналах, дані туристичних асоціацій, а також інформацію з офіційних вебсайтів туристичних агентств і операторів, які займаються організацією екстремальних турів. Аналіз цих джерел дозволив отримати комплексне уявлення про стан та перспективи розвитку екстремального туризму як в Україні, так і в європейських країнах.

Елементи наукової новизни роботи "Розвиток екстремальних видів туризму в Україні та країнах Європи" полягають у комплексному підході до аналізу розвитку цього туристичного сегменту, що включає порівняльний аналіз регіональних особливостей та тенденцій, а також виявлення унікальних факторів, що сприяють зростанню популярності екстремального туризму. Вперше проведено детальне дослідження інфраструктурних і безпекових аспектів екстремального туризму з акцентом на адаптацію міжнародного досвіду для українських реалій. Також запропоновані практичні рекомендації щодо вдосконалення організації екстремальних турів, що враховують сучасні тенденції та специфічні потреби туристів, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність України на міжнародному туристичному ринку.

Практичне значення роботи полягає у визначенні ефективних стратегій і рекомендацій для розвитку цього сегмента туризму. Дослідження допомагає туристичним операторам та агентствам зрозуміти сучасні тенденції і потреби ринку, розробити нові пропозиції для екстремальних туристів, а також підвищити конкурентоспроможність своїх послуг. Крім того, результати роботи можуть бути використані для вдосконалення нормативно-правової бази і підвищення рівня безпеки у сфері екстремального туризму, сприяючи тим самим зростанню туристичного потоку і економічному розвитку регіонів.

Апробація результатів дослідження на тему «Сучасні тенденції розвитку екстремального туризму на турринку» здійснена шляхом обговорення її основних положень на попередньому захисті на кафедрі туризму та готельно-ресторанної справи, а також через оприлюднення її окремих положень на студентській науковій конференції навесні 2024 р.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та 11 додатків. Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок, з них – 71 сторінка друкованого тексту.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було визначено сутність екстремального туризму, який передбачає високий рівень ризику та адреналіну, необхідність спеціальної підготовки і використання спеціалізованого обладнання. З'ясовано, що екстремальний туризм охоплює різноманітні активності, такі як альпінізм, рафтинг, парашутний спорт, які приваблюють туристів, що шукають гострих відчуттів та унікальних вражень.

Аналіз тенденцій розвитку екстремальних видів туризму у світі показав, що цей сегмент туризму зростає завдяки збільшенню популярності активного відпочинку, покращенню транспортної доступності та розвитку соціальних медіа, які сприяють популяризації екстремальних видів спорту та активного способу життя.

Розгляд особливостей інфраструктури та безпеки в екстремальному туризмі дозволив виявити, що для успішного розвитку цієї галузі необхідна добре розвинена інфраструктура, включаючи спеціалізовані об'єкти, обладнання та послуги, а також високий рівень безпеки, що забезпечується відповідними стандартами та тренуванням персоналу.

Оцінка туристичного потенціалу екстремального туризму в Україні та країнах Європи показала, що обидва регіони мають значні природні та культурні ресурси, які можуть привабити туристів, що шукають екстремальні враження. Україна, зокрема, має унікальні ландшафти та природні умови, які сприяють розвитку різних видів екстремального туризму.

Аналіз основних центрів екстремального туризму в Україні та Європі виявив, що ці центри часто розташовані у гірських та прибережних районах, де природні умови сприяють розвитку екстремальних активностей. В Україні такими центрами є Карпати та Кримські гори, а в Європі – Альпи, Піренеї та інші гірські системи.

Оцінка сучасного стану та тенденцій розвитку туризму в Україні та країнах Європи показала, що екстремальний туризм продовжує зростати,

зокрема через підвищення інтересу до здорового способу життя та активного відпочинку. Водночас, існують виклики, пов'язані з безпекою та екологічною стійкістю, які потребують уваги та вирішення.

Розробка шляхів удосконалення організації екстремальних турів в Україні та країнах Європи включає рекомендації щодо покращення інфраструктури, підвищення рівня безпеки, впровадження екологічно сталих практик, а також активної промоції екстремального туризму на міжнародному рівні. Ці заходи можуть сприяти підвищенню привабливості екстремальних турів та збільшенню туристичного потоку в ці регіони.

Удосконалення організації екстремальних турів також передбачає розробку спеціальних програм навчання для гідів та інструкторів, які мають забезпечити високий рівень професійної підготовки та знань у сфері безпеки. Інвестування в сучасне обладнання та технології для забезпечення безпеки туристів є критично важливим для зменшення ризиків та підвищення якості послуг.

Підвищення рівня співпраці між державними органами, приватними компаніями та місцевими громадами є ще одним ключовим аспектом успішного розвитку екстремального туризму. Спільні зусилля можуть призвести до створення нових туристичних маршрутів, покращення інфраструктури та забезпечення сталого розвитку регіонів, залучених у цей сегмент туризму.

Забезпечення інформаційної підтримки та маркетингових кампаній, спрямованих на популяризацію екстремальних турів, може значно підвищити інтерес до України та європейських країн як до привабливих напрямків для екстремального туризму. Використання соціальних мереж, блогів та інших цифрових платформ допоможе поширити інформацію про можливості та переваги екстремального відпочинку.

У підсумку, комплексний підхід до розвитку екстремального туризму, що включає удосконалення інфраструктури, забезпечення безпеки, екологічну стійкість та ефективну промоцію, сприятиме підвищенню привабливості цього виду туризму та забезпечить його сталий розвиток в Україні та країнах Європи.

Це, в свою чергу, призведе до зростання туристичних потоків, підвищення економічних показників у регіонах та розвитку місцевих громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Перспективи розвитку екстремального туризму в Україні. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vasyljuk.htm (дата звернення: 06.12.2023)
2. Тенденції розвитку екстремального туризму в Україні. URL: <2022-312-61-19.pdf> (khnu.km.ua) (дата звернення: 06.12.2023)
3. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 334 с. (дата звернення: 06.12.2023)
4. Фокін С.П. Туризмологічні аспекти спортивного. К., 2013. С. 222–228. (дата звернення: 06.12.2023)
5. Казаков В.Л. Екстремальний туризм на Криворіжжі. Д. URL: [Казаков В.Л. Екстремальний туризм на Криворіжжі.pdf](#) (krt.dp.ua) (дата звернення: 06.12.2023)
6. Притков В. Ю., Жердьов А. Е. Екстремальний туризм в Україні: сучасний стан та перспектива розвитку. Географія та туризм. 2012, С. 44-51. (дата звернення: 06.12.2023)
7. Абрамов В.В., Оплаканец Е.А. Пропозиції щодо забезпечення безпеки при наданні послуг екстремального туризму. Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти : збірник наукових праць. Додаток до гуманітарного вісника ДВНЗ «Переяслав Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровская Я. М., 2016. – С. 221-226. (дата звернення: 06.12.2023)
8. Екстремальні види туризму у світі та Чернігівській області: реалії і перспективи. URL: [Kolisnyk_Holovko.pdf](#) (npu.edu.ua) (дата звернення: 08.12.2023)
9. Екстремальний туризм. URL: [Екстремальний туризм - Wikiwand](#) (дата звернення: 08.12.2023)
10. Екстремальні види туризму у світі та Чернігівській області: реалії і перспективи. URL:

- https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33976/Kolisnyk_Holovko.pdf?sequence=1 (дата звернення: 08.12.2023)
11. Сучасний стан активного туризму в Україні. URL:
https://tourlib.net/statti_ukr/active-tourism.htm (дата звернення: 12.12.2023)
 12. Особливості розвитку екстремального туризму в Україні. URL:
<https://journal.udau.edu.ua/assets/files/96/12.pdf> (дата звернення: 12.12.2023)
 13. Кифяк В.Ф. організація туристичної діяльності в Україні. URL:
https://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_full.htm (дата звернення: 12.12.2023)
 14. Екстремальний туризм як світовий тренд. URL:
https://tourlib.net/statti_ukr/myrgorodska.htm (дата звернення: 16.12.2023)
 15. Всесвітня туристична організація. URL: Всесвітня туристична організація — Вікіпедія (wikipedia.org) (дата звернення: 16.12.2023)
 16. Міжнародний туризм і сфера послуг - Мальська М.П. URL:
<https://westudents.com.ua/glavy/91557-rozdl-2-storya-rozvitku-turizmu.html> (дата звернення: 16.12.2023)
 17. Миронов Ю.Б. Сутність та чинники сталого розвитку туризму в регіоні URL:
https://tourlib.net/statti_ukr/myronov2.htm (дата звернення: 17.12.2023)
 18. Сучасний стан активного туризму в Україні. URL:
https://tourlib.net/statti_ukr/active-tourism.htm (дата звернення: 17.12.2023)
 19. Екзотичний туризм. URL: Екзотичний туризм — Вікіпедія (wikipedia.org) (дата звернення: 17.12.2023)
 20. Сучасний стан та тенденції розвитку індустрії туризму в Україні. URL:
<https://lpnu.ua/sites/default/files/2023/pages/24673/zbirnik-tez-mizhnarodna-konferenciya-2023.pdf> (дата звернення: 22.12.2023)
 21. Рейтинг найкращих країн для туристів, які люблять екстремальний відпочинок. URL: https://maximum.fm/rejting-najkrashchih-krayin-dlya-turistiv-yaki-lyublyat-ekstremalnij-vidpochinok_n195678 (дата звернення: 22.12.2023)
 22. Тенденції розвитку світового екстремального туризму: проблеми та перспективи. URL: [delivery.php \(ssrn.com\)](https://www.ssrn.com/delivery.php) (дата звернення: 27.12.2023)

23. SWOT-аналіз із прикладами. <https://esputnik.com/uk/blog/swot-analiz-iz-prikladami> (дата звернення: 10.02.2024)
24. Закон України «Про Туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.02.2024)
25. Безпека туристичної подорожі. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/tourism/36453/#google_vignette (дата звернення: 03.03.2024)
26. Стали відомі головні страхи туристів у 2024 році: за рік результати кардинально змінилися. URL: <https://www.unian.ua/tourism/news/chogo-naybilshe-boyatsya-turisti-novi-vikliki-u-2024-roci-12576681.html> (дата звернення: 21.03.2024)
27. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/monograf%202017.pdf> (дата звернення: 25.03.2024)
28. Воєнний туризм в Україні: умови та перспективи розвитку. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vynnychenko2.htm (дата звернення: 01.04.2024)
29. Нова сторінка. Як війна змінить мандрівки Україною після перемоги над ворогом. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/novaya-stranitsa-voyna-izmenit-puteshestviya-1649942226.html> (дата звернення: 01.04.2024)
30. Аналіз сегментації ринку споживачів туристичних послуг підприємствами туристичної галузі: стратегічні аспекти. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/masyuk2.htm (дата звернення: 01.04.2024)
31. Стан туристичної галузі України та процес її відтворення в післявоєнний період. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1353> (дата звернення: 04.04.2024)
32. Найнебезпечніші країни світу для відвідування у 2024 році: рейтинг від Independent. URL: <https://visitworld.today/uk/blog/1918/the-most-dangerous-countries-in-the-world-to-visit-in-2024-ranking-by-independent> (дата звернення: 06.04.2024)

33. UNWTO. World Tourism Organization. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284424986> (дата звернення: 10.04.2024)
34. Сучасні світові тенденції розвитку туризму. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/yastremska.htm (дата звернення: 18.04.2024)
35. Дайвінг в Україні: найкращі місця. URL: <https://svitom.info/podorozhi-ukrainoyu/daiving-v-ukraini-naikraszi-miscya.html> (дата звернення: 22.04.2024)
36. Каякінг: що це, види, інвентар. URL: <https://mixsport.pro/blog/kaaking-so-ce-vidi-inventar> (дата звернення: 22.04.2024)
37. Як і де займатися рафтингом в Україні: корисні поради та перевірені локації. URL: https://idea.24tv.ua/shho-take-rafting-istoriya-rozvitku-de-mozhna-zaynyatisya-novini-sportu_n1583621 (дата звернення: 22.04.2024)
38. Печери в Україні: спелеотуризм. URL: https://poizd.com.ua/articles/pecheri_v_ukraini_speleoturizm/ (дата звернення: 25.04.2024)
39. Велотуризм в Україні: поради, маршрути, спорядження. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/article/644_veloturizm-v-ukraine.htm (дата звернення: 25.04.2024)
40. Регіональні аспекти розвитку лижного туризму: сучасний стан та перспективи. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/shykerynes.htm (дата звернення: 25.04.2024)
41. Сноубординг. URL: <https://www.sfu.org.ua/divisions/snowboarding> (дата звернення: 25.04.2024)
42. Скелелазіння в Україні: їдемо на пошуки цікавих маршрутів. URL: <https://travel.tochka.net/ua/7502-skalolazanie-v-ukraine-edem-na-poiski-interesnykh-marshrutov/> (дата звернення: 25.04.2024)
43. Скелелазіння. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%B7%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (дата звернення: 25.04.2024)

44. Джампінг, або стрибки з висоти в Україні: кращі місця, безпека, ціни. URL: <https://blog.pokupon.ua/pravilnyj-i-bezopasnyj-roupdzhamping-v-kieve-i-zaporozhe/> (дата звернення: 28.04.2024)
45. Парапланеризм в Центральній Україні. URL: <https://snap.com.ua/travel/paraplanerizm-v-tsentralniy-ukrayini> (дата звернення: 28.04.2024)
46. Фестиваль повітряних куль 2021 у Кам'янці-Подільському! URL: <https://moemisto.ua/km/festival-povitryanih-kul-82329.html> (дата звернення: 28.04.2024)
47. Незвична пригода й казкові краєвиди: де в Україні можна політати на повітряній кулі. URL: <https://travel.rbc.ua/ukr/show/zahvatyvayushchee-priklyuchenie-skazochnye-1611748253.html> (дата звернення: 28.04.2024)
48. Туризм в зоні відчуження Чорнобильської АЕС. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kljus.htm (дата звернення: 28.04.2024)
49. Туристичне країнознавство. Західна та Північна Європа. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6350/%D0%9D-132_%D0%90%D0%BD%D1%96%D0%BF%D0%BA%D0%BE_%D0%9D_%D0%9F_%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%2C%20%D0%97%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%B%D0%B0%20%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%20%D0%282%29.doc?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 29.04.2024)
50. Потенціал європейського ринку для пригодницького туризму. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/adventure-tourism/adventure-tourism/market-potential> (дата звернення: 29.04.2024)
51. Екстремальні пригоди в Європі: 29 найкращих пригодницьких видів спорту в Європі (2023). URL: <https://meetmeindepartures.com/thrill-seekers-adventure-holidays-in-europe/> (дата звернення: 29.04.2024)